

Kovács Katalin

Video és olvasás

- Kísérlet a látás nyelvének tanítására -

A látás nyelvének megtanulásával a művészet indirekt nevelőeszközzé válik, az érzéseket élesíti, az intuíciónak számára biztosít szabad teret, bizonyos értékekre irányítja a figyelmet.

Összhang nélküli világban élünk, amelyben napról napra minősülnek át az értékek. Az egyéni és közösségi lét vergődik a fizikai és lelki igények és lehetőségek zűrzavarában. Ebben a vergődésben, útkeresésben az egyén, és sok esetben a közösség is szellemileg károsul. A korlátozott keretek és a világ szélesre tárt horizontja közti ellentmondások olyan feszültségekhez vezetnek, amelyek agresszivitásban, terrorisztikus megnyilvánulásokban, intoleranciában, szeretetlenségig tornyosuló közömbösségben nyilvánulnak meg.

Egyensúlyt kell teremteni, amelyben az átminősült értékek megtalálhatják helyüket, elő tudják segíteni a korszerű létformát, s ebben nem elegendő a tudományos és technikai vívmányokra támaszkodni: nevelni is kell az embert arra, hogy korszerűen tudjon élni a megváltozott világban, tudjon integrálódni. Naponta átéljük a fásultságot, az érzéketlenséget, tapasztalataink birtokában egyre inkább elbizonytalanodunk, mert a megszerzett tapasztalatokat, ismereteket a valóság meghaladja, nem tudjuk átfogni napjaink érzéki, érzelmi és értelmi dimenzióit.

Felmérések igazolják, hogy minél inkább közeledünk a századvéghez, az ezredvéghez, egyre csökken az érdeklődés a tudás, az olvasás által megszerzhető ismeretek iránt, és egyre fokozódik a vizuális információk iránti igény. Tapasztalati tény, hogy a vizuális kommunikáció hatékonyabb a tudás megszerzésében. Nem kötődik közvetlenül nyelvhez. A vizuális nyelv dinamikus, és érzéki eleven-séggel kelti életre a valóságot. Ezzel szemben a verbális kommunikáció statikus, és nagymértékben függ a szokincstól, az olvasottságtól.

Amikor arról panaszkodunk, hogy egyre kevesebb az olvasó ember, azt is elismerjük, hogy egyre többen és egyre fiatalabb korban „olvasnak” képekben, olyan képekben, amelyek megértéséhez, befogadásához nincsenek felkészülve/felkészítve, s mivel a képi információ is manipulálható, és ahelyett, hogy a tapasztalatokat, ismereteket gazdagítaná, egyre kuszábbá és átláthatatlanabbá válik a világ. A képet csak nézik, de nem látják az emberek, mert a látás nevelés, neveltetés eredménye.

Sok nyelvben a néz és a lát egymással rokon, de sajátos jelentésű cselekvés megnevezésére alkalmas ige. Nézni és látni ugyanazt a dolgot – két minőséget jelent, azaz a vizuális kép befogadása olyan szintetizálási folyamat, amelyben a látás az alkotó integrációs folyamat: a nézés, szemlélődés által szerzett tapasztalatokat szerves egésszé alakítja. Mivel a mai oktatási rendszer nagyrészt a verbális kommunikációra alapoz, az oktatásban az analízis van túlsúlyban. A látás nyelvének ismerete nélkül a verbális kommunikáció által szerzett ismeretek nem integrálódnak, nem épülnek teljes egészé, az írott szöveg szintézisjellege egyre hatástalanabb.

Ugyancsak felmérések igazolják, hogy az olvasási szokások módosultak, s szinte minden fiatal több-kevesebb időt tölt televíziózással, de nem a napi politikai események, az aktualitások, illetve a tudományos-ismeretterjesztő adások kötik le a figyelmüket, hanem a filmek. Nagy a nézettségi foka azoknak a csak zenei műsoroknak, amelyek videóklipkeket vetítésével a sugárzott zene képi háttérében divatos zenei együttesek pozitív vagy negatív, de sokszor a hagyományos értékekhez közömbösen vagy elutasítóan viszonyuló magatartásformákat, s ezen túlmenően erkölcsi modellt is kreálva, divatos öltözködést és szabadosságot népszerűsítene.

Az egyre romló gazdasági helyzet is mind több embert leszoktat az olvasásról; egyre kevesebb könyvet vásárolnak, s ha az iskolában el is hangzik könyvajánlat s mellette az ár is, különös hangmegnyilvánulás jelzi, hogy a drága fogalma a kis jövedelmek, az alacsony életszínvonal, a szükség diktálta nehézségek gondjait is asszociálja.

A televíziózó, videózó fiatal a világot olyannak látja, amilyenek a kép eléje tárja, s a vizualitás dinamizmusának köszönhetően nem is marad ideje arra, hogy megfontolja a látottakat. A fénykép, a film azonban – akárcsak az irodalom – válogat a valóság elemeiből, és kötelez a látvány elfogadására. Szubjektívítvá teszi fontossá, hogy tudatosítsuk: a kép kifejezése, a filmnyelv szótára, a montázs pedig nyelvtana és stílusa ennek a nyelvnek. Az olvasóvá nevelés folyamatában nem a televíziózástól, videózástól való eltiltásra, nem a vizuális információszerzéstől való eltávolodásra kell alapoznunk, hanem a látás nyelvének megtanításával próbáljuk „visszahonosítani” a fiatalokat az olvasáshoz. A látás nyelvének ismeretében új lehetőség nyílik a valóság értelmezésére.

Már általános iskolai szinten tapasztalható, hogy az irodalmi alkotásokból készült diafilmek, művészfilmek sokkal nagyobb érdeklődést váltanak ki, mint a mű maga, s a kazettákon vagy hanglemezeken forgalmazott prózai vagy lírai alkotások is népszerűbbek, mint a könyvek. Miközben filmet néznek, a legtöbben nem látnak, nem érzékelik a különböző tér- és időviszonyokat, érzéketlenek maradnak a vizuális megjelenítés nyelve iránt. Csak a cselekményre figyelnek, a dinamikus történésekre, s mivel belső látásuk a filmnézés során semmiféle szerepet nem játszik, kis idő múlva alig emlékeznek a látottakra.

Ezek a tapasztalatok vezettek el a látás nyelvének tanításához. Magyarórakon sokszor próbáltam filmelemzést végezni hagyományos módon, hagyományos módszerekkel. A komplex esztétikai nevelés is csak nagyon kis részeredményekhez vezet, ha a tanulók nem olvasnak, nem ismerik a művészeteket, ha a családban sincs igény a művészi szépre. Márpedig a jelen oktatási körülmények a tömegoktatásra alapoznak, s nem az elitképzésre. A tantervek, a nevelési követelmények azonban olyan jellegűek, hogy a tömegoktatás körülményei között elitet kellene képezni, s ez lehetetlenség. A romániai oktatási rendszerben a tantervi követelmények a mennyiségi tudást ugyanolyan fontosnak tartják, mint a minőséget, lehetetlen az előírt órakeretben elmélyíteni az ismereteket. Arról szó sem lehet, hogy akár kísérleti jelleggel is, beiktathatóvá válhasson még egy tantárgy. Tehát csak szabadidős foglalkozásokon lehetett megszervezni a látás nyelvének elsajátíttatását. Kezdetben az is problémát jelentett, hogy milyen korcsoportú fiatalokkal lehet hatékonyan dolgozni, hiszen optikai, dinamikai ismeretekkel is kell rendelkezniük ahhoz, hogy jelenségeket megjegyezzenek, megérthessenek vagy egyénileg is tudjanak dolgozni. A 15–17 év közötti gimnazisták látszóttak a legalkalmasabbaknak arra, hogy ismereteik birtokában aktívan bekapcsolódjanak a munkába. A legvonzóbb a videokamera kezelésének lehetősége, illetve a fényképezés volt számukra.

Tizennégyen jelentkeztek önként a köri tevékenységre, abból nyolc fiú. Csúpan egyetlen tanuló hagyta abba a munkát, helyette azonban bekapcsolódott egy másik fiú, akit csak a fényképezés érdekelt. Olvasási igényük is minimális volt: mindössze négyen szerettek olvasni, hárman keveset, a többiek egyáltalán nem, azaz csak annyit, amennyit a tanulás során nagyon muszáj. Egyetlen fiú ismerte a videokamera kezelését, s ilyen minőségben az iskola életében jelentős események alkalmával felvételeket készített iskolai dokumentációs céllal. Vonzó volt a köri tevékenység évi programjában megjelölt tematika:

1. A film előzményei.
2. A film születése.
3. A képkötő rend. Pont, vonal, sík, optikai mezők. A képvetület.
4. Térbeli erőmezők. Belső erők.
5. Keret, felvétel, sík.
6. Képkompozíciók. Beállítások.
7. Nézőpont és látási szög.
8. A videokamera és kezelése.
9. Tárgyak és kameramozgások.
10. Tárgyak elhelyezése a térben.
11. A fény. Megvilágítási technika.
12. Színterhatások.
13. A filmkészítés alapvető szempontjai: technikai ismeretek, témaválasztás, műfaj, stílus, forgatókönyv, munkatársak, utómunkálatok.
14. Képkompozíciók, plánok, gépmozgások.
15. Vágás. Montázs.

A megjelölt témák korántsem merítik ki mindazokat az ismereteket, amelyekre egy filmesnek szüksége van, csúpan izelítőt tudnak nyújtani a filmszakmából. Fizikai ismereteikre alapozva irodalomtanárként számíthattam a segítségükre. Nem szégyelltem bevallani, hogy rengeteget kell tanulnom ahhoz, hogy együtt dolgozhassunk, és a segítségük nélkül fel is sültetek. Ez a vallomás azonban nem a bizalom megvonását eredményezte, hanem ellenkezőleg: a segítségnyújtás önzetlenségét. Voltak közöttük olyanok, akik kertelés nélkül megvallották, hogy először találkoztak azzal a tanári magatartással, amely képes vállalni a bizonytalanságot egy olyan szakterületen, amely nem a sajátja. Ugyanis a köztudatban csak az a tanár ér valamit, aki támadhatatlan, akinek szaktudása feddhetetlen. De azt is tudták, hogy én magam is velük akarok felfedezni valamit, amiről csak sejtem, hogy hasznos, de nem vagyok benne bizonyos.

A kortagok különböző osztályokból kerültek össze, köztük olyanok is, akik nem tanítványaim. Jelentkezésük azt igazolta, hogy valóban érdeklődnek a meghirdetett témák iránt. A kortagok egymást csak iskolatársakként ismerték, egy-egy osztályból mindössze ketten-hárman jelentkeztek, tehát nem volt összeforrott közösség, ezért eleinte alig mertek egymás előtt megszólalni. Véleményüket, gondolataikat legtöbbször inkább leírták, de hangosan elmondani alig akarták.

Az első két témakör azonban alkalmat nyújtott arra, hogy a tevékenységek kötetlen beszélgetésekké alakuljanak. Több ezer év vizuális kultúráját számba véve művészettörténeti, kultúrtörténeti ismereteik alig lévén, csak arra támaszkodhattak, amit történelemórákon tanultak, de eddig sosem használt nem látták ezeknek az ismereteknek. A barlangrajzok grafikusán megjelenített mozgásábrázolásaitól a XX. századi izmusok megismeréséig követhették nyomon azt az utat, amely a hasonlóság kényszerétől szabadította meg az embert. Felületes stílusisme-

TÁJÉKOZTATÓ A MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG TEVÉKENYSÉGÉRŐL

1996. január-március

A Magyar Pedagógiai Társaság hosszú hónapokig nem mutatkozott – legalábbis az Új Pedagógiai Szemle hasábjain közzétett Hírlevélben – a szélesebb nyilvánosság előtt. Az ügyvezető elnökség álláspontja az volt, hogy ezúttal hosszabb időszakasz fejleményeit, eseményeit érdemes megvárni s ezután adni számot munkáinkról.

A krónikához hozzátartozik, hogy 1995 szeptemberében ülésezett a Választmány, Papp Lajos helyettes államtitkár jelenlétében tárgyalta a felgőköttatás stratégiai fejlesztésének problémáit. Szembetűnő volt, hogy 1995 forró tavaszához képest (amikor a NAT-vita kapcsán éles bírálatokkal illették a két rendszert s illesztési pontjait) tárgyilagossá, szikárabb volt a vita, a modernizációs lépések szükségességét, az átmenetek, a feltételbiztosítás nyugalmát igényelték a hozzászólók. Más kérdésekben megosztott volt a Választmány. Ugyanczen az ülésen fontos határozatok születtek a társasági élet belső kérdéseiről. A Választmány tudomásul vette, hogy tevékenység és tagság híján feloszlottnak kell tekinteni (a tavalyi év nagy vesztesége, az Egész napos nevelési Szakosztály megszűnte után) a Pedagógiai Információs Szakosztályt, illetve a Vas megyei és a Fővárosi Tagozatot. Egyben reményünket fejeztük ki, hogy lesz még igény és cselekvő személy e szakmai közösségek újálesztésére.

A Választmány fontosnak tartotta jelezni, hogy az elkövetkező, 1997. évi közgyűlésen az alapszabály módosításának körében kell foglalkozni a szervezeti egységek tevékenységi „minimumának” kérdéseivel. Nemkülönböztetve át kell gondolni a tagság regisztrációjának kérdéseit (hiszen a tagdíjfizetésre nem kötelezett nyugdíjas tagjainkról ily módon nyilvántartási információkat nem is lehet szerezni). *Közián Ágnes* titkár javaslatára a Választmány elhatározta a tagnyilvántartás felülvizsgálatát, s a feladattal megbízta az elnökséget.

Ennek jegyében kapott valamennyi nyilvántartott társasági tag a tagdíjfizetési csekkhez adatlapot is, ahol tagsági viszonyáról nyilatkozhatott. (A tagnyilvántartási felülvizsgálat eredményeiről a Hírlevél másik

közleményében adunk számot.) Rendre érkeznek a tagdíjbefizetések, több tagunk felülfizetéssel fejezte ki identitását.

Mérsékelt sikerrel sor került Debrecenben a „központi rendezvényterv” előadásaira, majd némi halasztás után Kaposvárot – immár jobb feltételek mellett – az értékluralizmus-vitára. Nagy érdeklődés és siker kísérte a vésprémi „millenniumi” konferenciát. Az ügyvezető elnökség a tárgykör fontosságára való tekintettel aktív támogatást biztosított az 1995. decemberi, több szervezet koordinációjában sorra került kollégiumi konferenciának, majd az 1996. márciusi zánkai Nevelőthon '96 elnevezésű tanácskozásnak. Az MPT „diplomáciájának” eredménye, hogy az ifjúsági érdekegyeztetés mechanizmusában bizalmat kaptunk a társ-szervezetektől. Változást jelez, hogy a Közoktatás-politikai Tanácsban az MPT jelöltjeként szerepet vállalt *Mihály Ottó* (fontos állami megbízatásával összefüggésben) lemondott e tagságáról. Helyére a szakmai szervezetek új képviselőt delegáltak. Az eltelt időben zajlott le formailag nem sikeres, tartalmában viszont izgalmas vitánk a Független Pedagógus Fórummal a Pedagógus Etikai Kódexről. A Magyar Pedagógiai Társaság kész közreműködni egy ilyen dokumentum szövegezésében, bár igen sok kockázatot, ellentmondást lát ebben a feladatban. Szakmánkból divergenssebbek a folyamatok, semhogy kódex érvényű dokumentummal lehetne (akár ön-szabályozni magatartását – véljük ma is.

Az ügyvezető elnökség pályázott a Közoktatási Modernizációs Alaphoz, az Országgyűléshez és az MKM-hez támogatásért. E pályázati támogatások tükrében fogjuk összeállítani költségvetésünket 1996-ra. A szakosztályok és tagozatok sürgetésére át kell gondolni a tagdíj-visszatérítés mechanizmusát. Az elnökség álláspontja az, hogy meghatározott célfeladatra differenciáltan többlettámogatásban érdemes részesíteni a kimagasló aktivitást tanúsító, a közoktatás modernizációs feladataiból részt vállaló szervezeti egységeket.

Jellegzetes folyamat az is, hogy nő a Társaságba belépni szándékozó jogi személyek (egyesületek, intézmények) száma is.

A szervezeti egységeiben élő Magyar Pedagógiai Társaság szakosztályainak, tagozatainak, munkabizottságainak vezetőit hívta érvényítő beszélgetésre január 24-én. E konstruktív tanácskozás tapasztalatait adjuk közre

akkor, amikor az év első Hírlevelét az MPT szakmai közösségei bemutatásának szenteljük. (Erről részletes tájékoztatás olvasható a Köznevelés 1996/7. számában.)

GYIÉT

1996. január 24-én a Gyermekek és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács ún. támogatói oldala az 1995. évi munkát értékelte. A tanácskozás megállapította, hogy bár mind a korosztályi oldal, mind a támogatói oldal aktívan és konstruktívan vett részt az Érdekegyeztető Tanács munkájában, a kormány passzivitása miatt, a gyermek- és ifjúsági érdekek nem érvényesültek a vártnak megfelelően.

A megjelent szervezetek döntöttek a támogatói oldalt képviselő 1996-os tárgyaló delegáció összetételéről. A titkos szavazás eredményeként az MPT ebben az évben közvetlen részese lehet a GYIÉT munkájának.

A Magyar Pedagógiai Társaság a GYIÉT támogatói oldal tárgyaló delegációjának tagja.

A szakosztályok munkájáról, életéről

Általános Iskolai és Gimnáziumi Szakosztály

Muskovits Lászlóné és Szakál Istvánné elnökök tudósítása szerint évente három rendezvényt szervez a szakosztály. 1995 novemberében a rossz idő ellenére 14 fő hallgatta meg Szekszárdi Júlia előadását az iskolai konfliktusokról.

Decemberben együttes ülést tartottak a Didaktikai Szakosztállyal az érettségiről.

1996. évi terveik: a 12 évfolyamos komprehenzív iskola bemutatása Loránd Ferenctől, a felvételi rendszerről, vizsgarendszerről Boldizsár Gábort kértek fel előadónak.

Családpedagógiai Szakosztály

Csizmadia Ferencné elnök vezetésével a nagy hagyományú és igen aktív szakosztály fontos szerepet vállal annak a szakmai kultúrának elterjesztésében, amit családpedagógiának neveznek. A nehéz fenntartási feltételek ellenére a szakosztály közreműködött hasonló nevű alapítvány létrehozásában, továbbá megalapították a Családpedagógiai Egyesületet is. Az aktivitás legutóbbi fegyverténye: a főváros II. kerületében, a Marczibányi tér 3.-ban Családpedagógiai Módszertani Központ nyílt, és itt hétköznapokon (pénteket kivéve) délutánként egyéni, családi és csoportfoglalkozásokat szerveznek, pedagógusoknak módszertani tanácsadást tartanak. A pénteki nap a pedagógus-továbbképzések napja. A szolgáltatások közül kiemelkedik a család bevonásával szervezett magatartásfejlesztés, dyslexiaprevenció, pályaválasztási foglalkozás, örömtrening. Előadásokat vállal

nak a NAT-ban foglalt családi ismeretekre vonatkozó témákban iskoláknak. Az ELTE Pedagógiai Tanszékével együttműködésben megkezdtek a családpedagógiai ismeretek oktatását az egyetemen. Elkészült A családról mint nevelőrendszerrel című zsebkönyv. Továbbá kapható a Családpedagógiai ismeretek című kötet is.

Az anyagilag nehezen élők, nagycsaládok számára a szolgáltatások ingyenesek.

Didaktikai Szakosztály

Ballér Endre elnök beszámolójában olvasható, hogy az 1995-ben megrendezett NAT-vitát tartja a szakosztály eredményes „fegyverténynek”, a szakosztály aktivitásával elégedetlen. Az év végén a Mártonhegyi Úti Általános Iskola és Gimnázium vendéglátásában az Általános Iskolai és Gimnáziumi Szakosztállyal közösen vitatták az érettségi tervezetét. Előadó Vámos Ágnes egyetemi adjunktus volt.

Felnőttnevelési Szakosztály

Maróti Andor lemondásával a szakosztály 1994 februárjában választotta meg új vezetőjét. A Társaság elnöksége ezúton is köszönetét fejezi ki Maróti Andornak a szakosztály vezetésében betöltött sokévi fáradhatatlan és eredményes munkájáért, bízva abban, hogy tudását és a felnőttoktatásban szerzett gazdag tapasztalatait továbbra is kamatoztatni fogja az egész Társaság javára.

A szakosztály azok közé a szakosztályok közé tartozott (elnöke: Harangi László, titkára: Szabóné Molnár Anna, jegyzője: Kelnér Gábor-

né), amelyek az elmúlt másfél-két évben keveset hallattak magukról, de annál mégis többet cselekedtek, semhogy a megszűnés gondolatával kellett volna foglalkozniuk. A magyar pedagógustársadalom legátfogóbb szakmai szervezete nem létezhet olyan szakosztály nélkül, amely az egyén és a társadalom fejlesztéséhez nélkülözhetetlen fontos felnőttnevelés szakmai, tapasztalatcsere-fóruma lehet, és átfoghatja az iskolarendszerű felnőttoktatás, a felnőttzsakképzés és a szabadidős felnőttoktatás valamennyi területét.

A vezetőséget kétség kívül nagyon lekötötte a „Felnőttoktatás politikai, törvénykezési környezete” című, az UNESCO hamburgi oktatási intézete által irányított globális kutatásban való részvétel (anyaggyűjtés, feldolgozás, angol nyelvű tanulmányok elkészítése), amely részt alkotja az 1997-ben megrendezendő VI. Nemzetközi Felnőttoktatási Világkonferenciának. Ezenkívül számos külföldi meghívásnak kellett elegend tennie.

Ösztönzést és bátorítást adott a legutóbb megtartott választmányi ülés, amelyen a szakosztály elnöke is szót kért, hangsúlyozva egy új felnőttoktatási törvény szükségességét a felnőttoktatás anyagi és morális elismerésének növelésében. Hasonló szervezése volt a Felnőttnevelési Szakosztálynak, amikor csatlakozott a Dunatjárvárosban megrendezett – igen eredményes – felnőttoktatási konferenciához, lehetővé téve azt, hogy tagjai térítésmentesen vehessenek részt a tanácskozáson. Az új vezetőség megválasztása óta a szakosztálynak egy önálló rendezvénye volt, a „Népfőiskolák múltja, jelene és jövője” címmel megtartott nyilvános szakosztályi ülése, amelyen Sz. Tóth János, a Magyar Népfőiskolai Társaság titkára tartott vitaindító előadást. A vezetőség tervezi, hogy megvitatja Maróti Andor és Lada László koncepciótervezetét a magyar felnőttoktatás megújításáról, amelynek rövidített változata az Új Pedagógiai Szemle elmúlt év februári számában is megjelent.

A szakosztályi tagok többségét az iskolarendszerű felnőttoktatásban tanító tanárok alkotják. Kétségtelen, hogy a tagság a felnőttoktatás komplexitásának megfelelő bővítésre, tegyük hozzá, „fiatalításra” szorul. Biztató, hogy újabban közel harmincan jelentkeznek vissza a szakosztályba.

Felsőoktatási Kollégiumi Szakosztály

A szakosztály Nagy Béla elnökletével, Széchy Éva társasági alelnök közvetlen segítségével nagy erőfeszítéseket tett a szétszórult szakmacsoport megszervezéséért. Ma ez a szakosztály az

„élharcosa” a kollégiumi ügyekben megmutatózó szakmai-oktatáspolitikai-iffúsáspolitikai koordinációnak. Tanácskozásain e szakmai küzdelem kereteinek kimunkálása folyik.

Felsőoktatási Szakosztály

A Felsőoktatási Szakosztály sikeres időszakot tud maga mögött. A felsőoktatás napirenden lévő reformja, a kérdések aktualitása és a szorosán vett „szakma” igénye volt a motorja a szakosztály tevékenységének – tudósitanak Szabényi Imre elnök és Setényi János titkár. Nem a mindenkor aktuális felsőoktatás-politika, hanem egy hosszú távú szakmai szempontokat szem előtt tartó, értékörző és megújító jellegű eszmecsere. Ennek jegyében az év végén a magyar felsőoktatás jövőképeiről hallgatták meg Debreczeni Péter előadását, majd az év első összejövetelén Róna Tas András előadása volt vitatéma: Akkreditáció a magyar felsőoktatásban.

Gyermek- és Ifjúságvédelmi Szakosztály

Pónyi Béla elnök jelzi, hogy a tervek szerint végezték a szakosztályi munkát. Tervben felül is volt egy szakosztályi összejövetelünk – sok más meghívottal – Szegeden, ahol a Csongrád Megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézettel együttesen rendeztek tudományos ülést dr. Gáti Ferenc egyetemi docens, volt gyermekvédelmi minisztériumi vezető, a gyermekvédelem kiemelkedő teoretikusa, termékeny publicistája 75. születésnapja alkalmából. A tudományos ülésen D. Tóth László társelnökük tartott bevezető beszédet, dr. Veczkó József egyetemi docens, kandidátus emlékezett az ünnepeltre.

Határainkon Túli Magyar Pedagógusok Tagozata

Páldi János számolt be a munkáról. A tagozat megalakításáról Széchy Éva főtítkárs javaslatára 1992 őszén döntött az elnökség. Az elnökség minden tagja ismeretsége révén próbált személyes kapcsolatot keresni a határon túli pedagógusszövetségek vezetőivel. 1993 tavaszára tudta feltérképezni, hol milyen szervezet működik, s ki a vezetője, illetve ki a pedagógiai ügyek felelőse.

Az első tanácskozást 1993 májusában Salgótarjánban tartották. Ezen csak egy szlovákiai és egy erdélyi küldött volt jelen. A tényleges munka akkor indult meg, amikor szerény támogatást szerezvén a tiszaföldvári Hét Törzs Alapítványtól, ezzel szervezte meg a tagozat a második tanácskozást Szolnokon 1994 márciu-

sában. Itt már jelen voltak a felvidéki, a kárpátaljai, az erdélyi és a vajdasági küldöttek. Ekkor megalakították a tagozatot, elfogadták az alapító okiratot és a munkatervet. Elnöknek megválasztották dr. *Sátai Pál* szabadkai főiskolai tanárt, magyarországi ügyintézőnek *Páldi Jánost*. A következő tanácskozás ismét Szolnokon volt 1995 májusában. *Széchy Éva* Újvidéken, *Páldi János* Újvidéken és Szabadkán, ősszel Rozsnyón és Rimaszombatban *Sass Attila* és *Páldi János* tartott előadást. Az elnöklést a rotáció rendjében *Deák Ferenc* kárpátaljai kollégánk vette át.

Kisgyermek-nevelési Szakosztály

A szakosztály a tervezett program szerint évente háromszor ülésezik. Mintegy másfél száz tagot tart számon, a rendezvények látogatottsága nő. A szakosztály saját pályázataival biztosítja a vidékiek útiköltségét. Befejezéshez közeledik egy újabb óvodapedagógiai kötet kiadása. A szakosztály részt vesz a Gyermek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács munkájában, kapcsolatot tart a Magyar Óvodapedagógiai Egyesülettel.

1995 telén *Mihály Ottó* előadását hallgatták meg a közoktatás stratégiai kérdéseiről, *Szentiványi Tibort* a játékkultúráról. Megemlékeztek *Radnai Béláról*. Terveik közt szerepel óvodatörténeti kiállítás létrehozása a milicentáriumi ünnepségek keretei között. Vendégül várják a hajdúböszörményi Óvóképző Főiskola igazgatóját. A szakosztály elnöke, *Villányi Györgyné* a tradicionális közönség sikerének is tekinti azt, hogy két alapító tag, *Bakonyiné Vince Ágnes* és *Szabadi Ilona* 1996. január 19-én, a Magyar Kultúra Napján átvehette a Kiss Árpád-díjat.

Középkiskolák Kollégiumi Nevelési Szakosztály

Együttműködési törekvések egy kritikus helyzetben lévő intézménytípus és szakmacsoport védelmében – így foglalható össze a szakosztály tevékenysége, melyet *Simon István* koordinál. Folyamatosan ellátják szakmai cikkekkel a Kollégium című lapot.

Közlekedéspedagógiai Szakosztály

Székhelye Debrecen, keretében közel 100 nevelési, oktatási tagintézmény és pedagógus tevékenykedik. Működési területe – a tagság összetétele miatt – három megyére és Debrecenre terjed ki. Egyes feladatok esetében tevékenység

ge országos kisugárzása, ezek többnyire rendezvények formájában valósulnak meg.

A szakosztály tagságának közvetlen jogviszonya a Közlekedéspedagógiai Egyesülettel van, amely ugyanakkor jogi szempontból tagja a Magyar Pedagógiai Társaságnak. A kissebnyolultnak tűnő kapcsolatrendszernek szakmai és anyagi előnyei egyaránt vannak. A szakosztály az MPT szervezeti egységeként országos szinten kapcsolódhat a pedagógiai közülethez, s az ott szerzett információkat hasznosíthatja saját tevékenységében, ugyanakkor működésének szervezeti és szakmai tapasztalatait széles körben terjesztheti. A szakosztályi tagsága szakmai tevékenységét szekciókban fejtheti ki. Ezek közül legaktívabbak az óvodai, általános iskolai és a környezetvédelmi egységek.

A szakosztály közvetlen szakmai célkitűzése a 3–18 évesek biztonságos és kulturált közlekedésre nevelésének segítése és támogatása. Ezt a célkitűzést a személyiség egészének fejlesztésében értelmezi, a nevelőhatások transzfer jellege miatt. A Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézettel együttműködve kiegészítő szakmai tevékenységével és pályázatok útján törekszik befolyásolni az intézmények pedagógiai programját. Egyik kiemelt feladata az óvodák, iskolák és a családok együttműködésének szorosabbá tétele. A közlekedésbiztonsághoz kapcsolódó környezetvédelmi és egészségnevelési propagandát is végez, elsősorban a tanulók és a szülők körében. Céljaihoz szervezi a helyi társadalom érkelési, szakmai és anyagi támogatását. Ennek is köszönhetően 1995-ben közel félmillió forinttal segítette a szakmai feladatok megoldását.

A szakosztály mint autonóm társadalmi szervezet – a felnövő generáció és a társadalom jövője érdekében – igen fontosnak tartja a nevelés társadalmi szerepének tudatosítását s az alapintézmények biztonságos működését. Ennek érdekében szakmai érdekeket jelenít meg, és törekszik befolyásolni a közvéleményt. Szakmai és társadalmi fórumok állásfoglalásait közvetíti a nevelés globális kérdéseiben döntést hozó állami és önkormányzati szervekhez.

Mozgalompedagógiai Szakosztály

Laurenszky Ernő, a szakosztály alapító elnöke fontosnak tartja, hogy a közönség közreműködött az első „ökumenikus” felsőfokú gyermek-szervezeti képzés tematikájának kidolgozásában és lebonyolításában. A csillebérci programot a Soros Alapítvány támogatta. Rendszeresen közreadott hírlevélben tájékozódhat a tagság az eseményekről. A szakos-

tály részesedik a kora nyári mozgalomtörténeti, mozgalompedagógiai konferenciák, így a májusi „Kihívások és kísérteések” című csillebérci üttörtörténeti, majd a júniusi zánkai „ezredfordulás” tanácskozás előkészületeiből. Mint Tóth Józsefnek a Köznevelésben közreadott tudósításából kitűnt: fanatikusan bíznak abban, hogy az ezredfordulóra fejlett lesz a gyerekek civil világa, kikerül abból a válságból, melyben ma van, hogy tudniillik a korosztálynak mindössze 10%-a tartozik valamely/bármely alkotmányos gyermek-, illetve serdülőszervezethez. A szakosztály külön küldetése, hogy szakmai kérdésekben egymás mellett ülnek az asztal mellett különböző szervezetek, mozgalmak értelmiségi aktivistái.

Nemzetiségi Nevelési Szakosztály

Drahos Ágoston diszelnök, *Meláth Ferenc* tanár úr jól működő, népes szakosztályt bízott a legutóbbi tisztújítás során a fiatalokra. *Mathovits Eleonóra* ennek megfelelően vezeti a közöset, melyre rendre igen nagy és aktuális feladatok várnak. A különböző „élő” helyszíneken rendezett vezetőségi ülések után sikeres tanácskozást szerveztek a Szlovák Iskolában (közvetített a tv, felazolgált a politikai államtitkár, az országgyűlési biztos). Ehhez a hagyományhoz kívánnak hűek lenni 1996-ban.

Nevelésméleti Szakosztály

Zrinszky László elnökletével működő, nagy hagyományokra visszatekintő és jelentős létszámú Nevelésméleti Szakosztály az elmúlt időszakban elsősorban a Magyar Pedagógiai Társaság központi rendezvényein való jelenlétével, konstruktív hozzászólásaival tűnt ki. A szakosztály számára nagy veszteséget jelentett *Angelusz Erzsébet* halála. Ezért döntött úgy a vezetőség, hogy februárban (vagy márciusban) emlékülést rendez, amelyben elsősorban a közvetlen munkatársak, kutatómunkájának legjobb ismerői méltatják *Angelusz Erzsébet*nek a közelmúltban megszakadt nagyon gazdag szakmai pályafutását.

Neveléslélektani Szakosztály

A szakosztály – melynek elnöke *Demeter Katalin* – elsőrendű feladatának tartja a pedagógusok pszichológiai kultúrájának fejlesztését, ezen keresztül a pedagógiai tevékenység határfokának javítását. Évente 2-4 programot tervez a szakosztály. 1995 középpontjában a NAT állt, a viták során markáns állásfoglalás született. *Pszichológia a tanítási órán* című sorozat

vitája szerepel a tervben. A kollégák terhelése, a pszichológiának a klinikum és a klinikus szemlélet felé tololása járul nehézségként a vasúti költségek gondjai mellé.

Neveléstörténeti Szakosztály

Kotnyek István elnökletével két évente rendez felolvasóulést a patinás szakosztály. Évente sor kerül közös rendezvényre az MTA Neveléstörténeti Albizottságával. Szoros a kapcsolat a Magyar Comenius Társasággal, a Magyar Óvodapedagógiai Egyesülettel s a megyei pedagógiai intézetekkel is. Az elmúlt év kiemelkedő eseménye volt a Nagykiszán és a Horvátországi Csáktornya tartott neveléstörténeti konferencia. Megfogalmazódott az igény hasonló rendezvény 1996-os megszervezésére is. Része volt a szakosztály a milicentenáriumi rendezvények nyitányának, a veszprémi kutatási konferenciának. A szakosztály 1996-ban nyilvánosságát szeretné fokozni, szponzorokat keres.

Pedagógiai Jövőkutatói Szakosztály

A Pedagógiai Jövőkutatói Szakosztály életének kiemelkedő eseménye volt – tudósítanak *Tóth Attiláné* és *Bankó Sándor*, a szakosztály vezetői – a kanadai vendégprofesszor, *Kondor György* előadása a Műszaki Egyetemen. Ennek címe „A közoktatásról egy észak-amerikai személt”.

A Szakosztály kutatási témája (célja) a magyar nevelésügy komplex jövőképeinek megrajzolása, a nevelésügy helyzetének alakulását befolyásoló feltételrendszerben és magában a nevelésügyben érvényesülő tartós tendenciák rendszerszemléletű, átfogó elemzésével. Úgy ítélik meg, hogy a társadalmi-gazdasági folyamatok meghatározói között felerősödnek az emberi tényezők szerepe, egyre nagyobb jelentősége lesz annak, hogy milyen tudással (szak tudással), ismerettel, műveltséggel, erkölccsel és értékrendszerrel rendelkezik a társadalom minden tagja. A felgyorsult (felgyorsított) folyamatok megkínálják azt, hogy az ember rövid idő alatt képes legyen ellenőrizni azokat, képes legyen újabb alternatívák kialakítására és a folyamatokat tudja más irányba terelni. A felkészülés gyors biztosítása érdekében az oktatásnak, a nevelésnek kiemelkedő szerep jut.

A kutatást több évre tervezték, ennek első lépéseként felmérést végeztek, az egyiket az iskolás generáció különböző évfolyamain, a másikat a pedagógusok körében. A felmérés célja az volt, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezzenek a jövőt alakító tendenciákról, és megke-

ressék azok helyét és szerepét az iskoláskorú generáció és a pedagógusok gondolkodásában.

1996 márciusában a felméréssel kapcsolatos vitákat, előadásokat kívánunk szervezni, amelyekre szeretettel meghívjuk más szakosztályok tagjait és érdeklődőket, esetleg olyanokat, akik szívesen bekapcsolódnának munkájukba.

Vizuális Nevelési Szakosztály

Takács Tamás elnök gazdag tevékenységről adhat számot. A szakosztály tárgyalta a NAT-ot (szakosztályi tag társszerző, *Környei Ferencné* elnöklétével), *Herendi Miklós* könyvét megismerhette, köszöntötte a 80 éves *Balogh Jenő*-t. A szakosztály tagjai *Fábián Rózsa* kollégájuk műtermében tettek látogatást, figyelemmel kísérték a Fáklya Pedagógus Stúdió kiállítását.

1996-ban az óvodai vizuális nevelésről *Kőhegyi Jánosné* tájékoztat, áprilisban a vizuális nevelés történetéről tartanak ülést, májusban vetítettképes előadás: „művészettörténeti utazás”. A szakosztály kapcsolatokat keres az MROE-vel.

Janusz Korczak Munkabizottság

Sikerrel indult az elmúlt év: az Iskolapolgár Alapítvány segítségével új Korczak-mű jelent meg magyarul: A gyermek joga a tiszteletrre. A decemberi könyvpremier – a Diákjogi Charta

konferenciáján – betegség miatt elmaradt. Másjusban az Alternatív Pedagógiai Műhelyben mutatják be az Öreg Doktor munkásságát. A munkabizottság segítségét ajánlott körlevélben minden hazai pedagógusképző intézménynek, ha bárhol Korczakról készül szakdolgozat. *Gyóni Lajosné* élénk nemzetközi tevékenységet folytat, tagja a nemzetközi bizottságnak. Legutóbb a lengyelországi Czesztochovból érkezett meghívás.

Makarenko Munkabizottság

Gáspár László elnök és *Petrikás Árpád* ügyvezető elnök jegyzi a munkabizottság, vezérkarát”. Az anyagi nehézségekkel dacolva tartják a levelező kapcsolatot a poltavai, marburgi, berlini társszervezetekkel (terveik közt az 1996. májusi volgográdi konferencián való részvétel is szerepel). Évente egy ülést terveznek. A hajdúböszörményi Óvóképző Főiskola példamutató vendégszeretetét élvezve került sor 1995. november végén tanácskozáskorra, melynek címe: Beszéljünk Makarenko hagyatékáról a nevelésünk mai problémáiról. Az óvodai nevelés sajátosságai kerültek szóba. Itt adták közre a munkabizottság 2. sz. Bulletinjét, mely hézagpótló forrásokat jelent meg a Makarenko-hagyaték modern kutatásainak köréből. A vállalkozás azért is példamutató, mivel fordításra, tanulmányírássra, sokszorosításra jóformán a semmiből teremtik elő a költségeket.

A tagozatok életéről, munkájáról

Bács-Kiskun Megyei Tagozat

Szentjóni Szabó Tibor elnök, a bajai gimnázium tanára valódi civilkurázssal számolt be a Tagozat munkájáról. Úgy alakult, hogy a megyei pedagógiai intézet nem szolgát igazán bázisul. A hatagú elnökség hat régióra osztotta a megyét. Partnerek segítségével került sor rendezvényeikre (pl. tankönyves tanácskozásra a bajai ÁMK Tankönyvtára közreműködésével).

Baranya Megyei Tagozat

Olasz István, a tagozatot képviselő választmányi tag fontosnak tartja, hogy a vezetőséget ért súlyos csapásokat (egyetemi oktatói elbocsátások) mint a társasági élet drámai romló peremfeltételét szóvá tegye. Ennek ellenére Baranyában több belső szakosztályban, tagozatban, szakmai kisközösségekben folytatódik az élet és a munka. Ennek jele, hogy januárban

Környezetpedagógia a felsőoktatásban és a tanárképzésben címmel rendezett felolvasóülést a környezetpedagógiai csoport. A polgári neveléssel foglalkozó munkacsoport a Joint Center támogatásával tréningen vett részt – tudósít. *Adonyiné Gábor Mária* elnök.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Tagozat

Szinte minden hónapra jut program a megye más-más régiójában. A NAT, a tévé és a videó hatására, iskolaigazgatók kerekasztala, pedagógus-énekek, grafológia szerepeltek témaként 1995-ben. Januárban Ózdon az informatika került előtérbe, februárban Szikszón a neveléstörténet, márciusban milicentenárium pályázatok diákoknak (pl. Nagyapám iskolája). Áprilisban izgalmas téma Ózdon: Észak-Magyarország énekepe má, Ormosbányán az óvoda és az iskola pszichés klímájáról ad elő *Földy Ferenc* elnök. Májusban Ózd lesz a peda-

gógiai napok színhelye, júniusban Szikszón Abaúj megye oktatástörténetéről lesz tanácskozás. *Kristóf Lajosné* mellett *Hanis Béláné* megyei pedagógiai intézeti igazgató is alelnöke a Tagozatnak. *Titkára Takács Márta*. Kiemelik, hogy a regionális munkacsoportok tevékenységéről (az említettek mellett Izsófalva, Sátoraljaújhely, Szerencs és a megyeszékhely szolgál egy-egy munkacsoport bázisául) a megyei sajtó rendre hirt ad.

Csongrád Megyei Tagozat

Veszprémi László elnök és *Ormándi János* titkár koordinálják a Tagozat munkáját, melynek jellegzetessége intézményközpontúsága. A megyei alternatív iskolákat megismertető sorozat keretében Pusztamérgesen jártak. A program felelőse a polgármester, *Börcsök Antal* volt, majd a szegedi Deák Ferenc Gimnáziummal ismerkedtek. A kíváncsi portyák következő állomása a szegedi Madách Általános Iskola. Részben a környezetvédelem cross-curriculáris szerepét tanulmányozzák, különös tekintettel a NAT-ra.

Győr-Sopron-Moson Megyei Tagozat

Kovátsné Németh Mária elnök szervezőmunkája nyomán ma a legnépesebb, legaktívabb Tagozat működik a nyugat-magyarországi megyében. Színes és tartalmas kapcsolatok Burgenlanddal, jó együttműködés a megyei pedagógiai intézettel, pályázatok, konferenciák, baráti együttlétek, iskolatörténeti vándorkiállítás, kiadvány fémjelzi munkájukat.

Heves Megyei Tagozat

Nagy Andor neve fémjelzi a Tagozatot. A NAT, továbbá az egri főiskola tornyában létesítendő, *dr. Somos Lajos*ról elnevezett Pedagógiai Múzeum kialakítása áll a kicsiny közösség tevékenysége középpontjában. Az év októberében rendezendő oktatótelevíziós világkonferencia bizonyára a Tagozat aktivistáit is feladathoz juttatja.

Nógrád Megyei Tagozat

A tagozat működését – létszámát, tevékenységét is tekintve – 1994-re az elhalás, megszűnés veszélye fenyegette. Ez – különösen a korábbi, *Tóth Lajos* vezette fénykort tekintve – Nógrád pedagógiai közéletének fájdalmas vesztesége lett volna. A fennmaradás eltökéltsége – mindezekelőtt egy kicsiny csoportnak köszönhetően – átlendítette a társaságot a holtponton.

Talán nem túlzás, ha kijelentjük, hogy a tagozat elmúlt évi működését a továbbélés ténye minősíti legjobban – tudósít *Romhányi Flóriánné* elnök. Tevékenységük három dokumentum véleményezéséhez kapcsolódott. A Nemzeti alaptantervet több vonatkozásban (általános iskolai igazgatókkal, középiskolai tanárokkal és gyógykezelőgócussal együtt) is megvitaták. A közoktatás fejlesztési stratégiájáról az óvónőkkel is szót váltottak. Részt vettek az Óvodai nevelés irányelvei szakmai vitáján (a *Kisgyermeknevelési Szakosztály* rendezvényén). Tanulság az, hogy a közérdeklődésre számot tartó kérdésekben érdemes és hasznos a társasághoz nem tartozó kollégák meghívása; a „kibővített” ülések pezsgése kölcsönös előnyt jelenthet. A csoport létszáma az elmúlt évben öröndetesen gyarapodott, jelenleg 35 fő. A legnagyobb erőt (22 fővel) az óvoda képviseli. Az általános iskolákat 10 fő jeleníti meg, míg a középiskola „részesedése” (3 fővel) még igen csekély.

Elmúlt évi rendezvényeiket a Pedagógiai Intézet támogatásával úgy szervezték, hogy egy programot a MOE-val együttműködve az óvodai kollégáknak tartottak (a kívánatos pedagógusszemélyiségről *Keresztúri Mária* fejtette ki véleményét); a másik két alkalmat pedig a *tagság egésze* számára hirdették meg. Előadást tartott a társaság elnöke és főtítkára is. 1996-ra tervezett témák: együttműködés a szülőkkel, szenvedélybetegségek, pedagógus-személyiség-pedagógusszerepek, a gyermekvédelem aktuális kérdései. E programokon a vezetőtagjai mutatkoztak meg tagságuk előtt előadóként, vitavezetőként.

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tagozat

Gallasz Ildikó tagozati titkár információi szerint a taglétszám nem nőtt, ennek megfelelően a megye főbb pedagógiai műhelyeihez kapcsolódva tervezik a társasági életet. A kapcsolatok közt fontos szerepet játszik a Nyírmada-Beregi és az Ibrány-Tiszamenti Iskolaszövetség, továbbá a *megyei pedagógiai intézet*. A tagoknak egyéni kéréseik alapján segítenek tudományos alkotó problémáik megoldásában. Nyíregyháza, majd Beregszász lesz a helyszíne az iskolatörténeti emléküléseknek. Ezen ülések anyagait könyvben kívánják megjelentetni. A Sóstói Múzeumfalu területén megyei iskolatörténeti gyűjtemény létesül.

Tolna Megyei Tagozat

A Tagozat készül a Választmány rendezvénytervében szereplő Szabadság és fegyelem a

nevelésben című konferencia megszervezésére. A Tagozat elnöke *Endrédi Lajos*, titkára *Kurucz Rózsa*.

Veszprém Megyei Tagozat

Dr. Frisch Gyula elnök szervezésében főleg rendezvények tartása jellemezte a tagozat életét. Ezek közül néhány felolvasóulást – neveléstörténeti témákról, valamint a pedagógusképzés szakmai szocializációs problémáiról – közösen rendeztek meg a Veszprémi Akadémiai Bizottság Neveléstudományi Szakbizottságával. Sikeresnek értékelik a „Tankönyvírők és tankönyveik” c. sorozat 2. programját is.

Zala Megyei Tagozat

Az elmúlt időszak legnagyobb sikerének tekintik, hogy kétszer annyi új belépőt regisztrálhattak, mint a korábbi létszám volt. El a megyei pályázati rendszer hagyománya. Oskolától Iskoláig című többéves pályázati kiírás nyomán több mint félszáz zalai iskola történetének tudományos igényű feldolgozása ké-

szült el. A nyugdíjas kollégákhoz intézett felhívás nyomán megalapították a majdani iskolatörténeti gyűjteményt. A Tagozat közreműködött a nagykanizsai-csáktornyai nemzetközi vándorkonferencia szervezésében.

1995 kora nyarán Keszthelyen nagyszabású óvodapedagógiai konferencia szervezésében működtek együtt a Magyar Óvodapedagógiai Egyesülettel. Bemutatót szerveztek helyi béli taneszközyártó vállalkozó munkáiból. Ebben a tanévben – olvashatjuk az elnöki beszámolóban – „vigyázó tekintettel pásztázzuk a horizontot, várjuk a NAT-ot és az erre történő felkészülésben szeretnénk magunk is tevékenykedni”.

A Békés megyei, Fejér megyei, Hajdú-Bihar megyei, Komárom-Esztergom megyei, Jász-Nagykun-Szolnok megyei, Pest megyei és Somogy megyei tagozatok, valamint az Összehasonlító Pedagógiai Szakosztály és a Szomatikus Nevelési Szakosztály tevékenységéről a következő Hírlevélben kívánunk számot adni.

Tagdíjfizetés

1996. jan. 30-ig több mint 600 tagtársunk fizette be tagdíját, köztük igen sok nyugdíjas is. Ezer forint feletti hozzájárulást fizettek be a Társaság számlájára: Burzuk Imréné püspökkladányi, Kozma Béla pécsi, Kelemen Elemér budapesti, Mihály Ottó budapesti, Mundweil Józsefné bajai, Nagy Sándor mezőgyáni tagtársunk.

Tagságunk nyilvántartása

1996. január 30-ig 516 tagtársunk küldte vissza az évindítást segítő nyilvántartási adatlapot. 3 fő jelentette be levélben kilépését a Társaságból. Az adatok feldolgozása folyamatos.

Legnépesebb ezen adatok szerint az Általános Iskolai és Gimnáziumi (44 fő), a Didaktikai (36 fő), a Kisgyermek-nevelési (68 fő), a Nevelésméleti (36 fő), a Neveléstörténeti (46 fő) Szakosztály.

A megyei tagozatokat tekintve Győr-Moson-Sopron megye 27 fővel és Pest megye 25 fővel a legszervezettebb. Alacsony a szervezetség Békésben, Fejérben, Hevesben, Komárom-Esztergom megyében.

Kegyeletes sorok

1995-ben 11 társasági tagunkat veszítettük el. Kegyelettel őrizzük emlékét Angelusz Erzsébetnek, választmányunk egykori tagjának, Barota Mihály szombathelyi, Bayer István budapesti, Bódor László keszthelyi, Koós Sándor debreceni, Madarász László balassagyarmati, Molnár Árpádné budapesti, Nagy Gáborné nagykanizsai, Szekreczés Pál berettyóújfalusi, Szoboszlay Miklós budapesti, Tari Kálmán szolnoki és Tóth Lajos balassagyarmati tagtársainknak.

Gratulálunk!

A Magyar Kultúra Napján kitüntetett társasági tagjaink: dr. Ács Katalin (Budapest), Bakonyiné Vincze Ágnes (Budapest), dr. Deliné dr. Fráter Katalin (Hajdúboszörmény), Hartai Sándor (Budapest), Kóczián Ágnes (Budapest), Majzik Lászlóné (Budapest), Mihály Ottó (Budapest), Sulyok László (Szobathely), dr. Szabó József (Nyíregyháza), Szabadi Ilona (Budapest).

reteik építészeti, festészeti, szobrászati ismeretekkel bővültek, illetve optikatörténeti ismeretekkel gazdagodtak, s ezek alapján már az sem volt meglepő, hogy az első fényképek is eltávolodtak az objektivitástól, hiszen a beállított, a fényképezés által látott valóságot örökítették meg. A fényképalanyság mesterséges háttere, a beállítás/beállítási mozdulata vagy mozdulatlansága a szubjektív látás eredménye. A fénykép időből kiemelt pillanat, amely születésétől kezdve felszabadította a művészetet a hasonlóság kényszerűségéből. A film születéséről beszélgetve meggyőződhetek arról, hogy a film a mozgás elemzését és szintézisét is megvalósítja, a hang segítségével pedig egyszerre több érzékre tud hatni.

Gyakorlati tevékenység során többféleképpen kellett fotózniuk egy témát. Bebizonyosodott előttük, hogy csupán néhány tárgy esetleges egymasmellettsége is más-más szemmel nézve, más-más látási szögéből rögzítve más-más hatást kelt.

Szórakoztató volt az esküvői képek gyűjtése és megbeszélése. Ezek a képek minden családban az emlékezés lehetőségét hordozzák. Szüleik, nagyszüleik esküvői képei az ismerős képalanyság beállítottságán keresztül a természetesség hiányáról beszéltek, és egyszerűen tették érthetővé az idő elleni küzdelem emberi vágyát. Az idő egy töredékének rögzítésével éppen az idő múlását, illetve más, tudat alatti funkciókat jelenítenek meg. Természetesen olyan feladatot is kaptak, hogy valamilyen általánosan ismert témát kellett irodalmi alkotásban nyomon követniük, s igazolódott, hogy ugyanarról a témáról minden író másképpen vall, azaz saját szubjektív látásának rendeli alá az olvasó látását.

Moholy Nagy László már a század elején rádőbentett arra, hogy a jövőben analfabétává válhat az ember, aki nem tud képekben gondolkodni. Ezért *A képkalkoló rend* című fejezetben ennek a rendnek az alakulását követték nyomon a különböző művészettörténeti és irodalmi korszakokban a film születéséig. Vizsgáltuk a fényhatásoktól képzett, összefüggő egységek által létrehozott vizuális észleleti képet. A sötétben felgyújtott fény vagy az ablakot elsötétítő függöny elmozdítása során a terembe ömlő fény egyensúlyérzetet váltott ki az egyénben. Egy másik feladat arra készítette tanítványaimat, hogy belső látásukkal alakítsanak ki maguknak egy képet. Bekötött szemmel különböző tárgyakat kellett megtapogatniuk, s így érzékelhették a felületüket, textúrájukat, dimenziójukat, formájukat. Belső látásukkal szint is társítottak a tárgyakhoz. A képkalkoló tapasztalat tehát rendezési folyamat, amelynek során az érzéki benyomások egységgé formálódtak, zárt rendszert alkottak, s ebben a zárt rendszerben a dinamikus egységet a harmónia és a ritmus integrálódása eredményezte. Így vált érzékelhetővé, hogy a fényenergia az alapeleme a képnek mint dinamikus tapasztalásnak. Az optikai térben nem létezik abszolút színérték, sem nagyság, hosszúság, alak, tónus vagy telítettségérték, mert minden vizuális egység csak optikai környezetéhez való dinamikus kölcsönviszonyában nyeri el egyedülálló, sajátos megjelenési módját. A vizuális mező fogalmának tapasztalati úton való megközelítése tisztázta azt is, hogy a szemlélő a dolgok helyét és kiterjedését csak saját térbeli helyzetéből kiindulva értelmezheti. A vizuális vonzás erői: a pont, a vonal, a sík optikai háttér előtt jelennek meg, és optikai erőterben hatnak. Tér-idő-történes változó aspektusai, az összefüggések elrendezése, a kiterjedés, a mélység és a mozgás különböző korokban más-más módon rendeződtek el. Meg kellett tanulniuk, hogy a vizuális ábrázolás három párhuzamos irányzatot ismer:

1. két dimenzióon belül a térélmény megjelenítését,
2. a retinára vetítendő tárgy lehető legpontosabb visszaadását, azaz a mozgó, térbeli világ egyik optikai aspektusának átvitelét egy sík felületre,

3. a vágy és akarat tárgyának ábrázolását: vágyaink tárgyát szimbolikusan rögzítve szabadulhatunk meg érzelmi feszültségeinktől.

A vizuális ábrázolás története azt mutatja, hogy a három szándék közül hol egyik, hol másik kapott nagyobb hangsúlyt. A vizuális ábrázolási szokások változását a környezettel kapcsolatos ismeretek és a belőlük adódó magatartásformák befolyásolják. A régi viszonyulási keretek fellazulása mindig új stílus születéséhez vezetett.

Irodalomtörténeti, stílustörténeti ismereteikre alapozva most már könnyebb volt a verbális kommunikáció által létrehozott irodalmi alkotások megközelítése is. A harmónia és a ritmus integrálódásának zárt rendszere a nyelvi, verbális kommunikáció során is a képkötő rend alapfeltetele. Térben a részletek, formák és színek összhangja, irodalmi alkotásban gondolati, hangzásbeli, valamint ritmikai egységek összeillesztése, amely az embert a részleteknek egy egységes kompozícióvá való illesztésére hangolja rá. A verbális kommunikációban a vizuális észleleti kép a belső látás-hallás folyamatában jön létre, annak a törekvésnek folytán, hogy valamely formaelem idő- vagy térbeli ismétlődését, szabályszerű visszatérésének folyamatosságát egy rendszerbe állítsa. Ezért elválaszthatatlan a ritmustól. Az érzékszervek dinamikus rendezési folyamatának szerves eredményeként a vizuális ritmus vonalak, alakok, színek jól kiegyensúlyozott váltakozása által teszi át az időbeli ritmust a térbe. A verbális ritmus erre a modellre épül, s a különböző korokban a költők is megtalálták a rendezési folyamat módozatait. A film a ritmikai felépítés új lehetőségei felé nyitott utat.

A külső, tapasztalatok alapján összegeződő valóság és az író érzelmei közti kölcsönhatás eredményeként születik meg az irodalmi alkotás, amely rendet akar teremteni a világban, egyensúlyt a külső valóság és az érzelmek között. A külső erők funkcióját a leírások, eseménysorok, helyzetbemutatók töltik be, ezekhez az olvasó saját képzeletére, érzelmeire alapozva tud közelíteni. Az olvasás által is megteremthető egy olyan háromdimenziós látásmező, amelyben a belső látásunkkal a cselekmény, történés, leírás helyét, irányát, távolságát követhetjük nyomon. A film által megközelített irodalmi alkotás csak egy olyan képfeletlen követhető nyomon, amely kizárja ennek a belső látásnak a lehetőségét, azaz saját belső látásunk térbeli orientációját egy másik személy (rendező, operatőr, forgatókönyvíró) nézőpontja veszi át. Ennek a képvetületnek csak két dimenziója van, a képfeletlen négy határa a tér fő irányait is rögzíti.

A dinamikus képmező ismerete lehetővé teszi, hogy egy pontnak, vonalnak, alakzatnak – irodalmi alkotás esetében ez a pont lehet az író, egy szereplő, egy, az eseményekben részt vevő társadalmi csoport, réteg – a térbeli minőségeit kövessük nyomon. Ezeknek a térbeli mozgásoknak a kapcsán a kétdimenziós felület térbeli valósággá válik, olyan térbeli erővé, amelynek iránya, feszültsége van.

Jókai Mór A kőszívű ember fiai című regényét úgy közelítettük meg, hogy számba vettük a cselekmény helyszíneit. A térbeli kereteket azonnal meg lehetett tölteni hősökkel, akiknek abban a keretben esetleg azért nem lehetett maradásuk, mert nem illettek bele. A hazatérés motívumában a külső erő és a belső késztetés találkozik, s ez a belső késztetés csupán Baradlay Jenő esetében hiányzik: Ezért vállalja a passzív jelenlétet az eseményekben. Az otthon azonban belső erejével fokozatosan átalakítja, alkalmassá teszi a kései feladatvállalásra, amely már csak a mártíromság lehet. Ugyanígy követhető nyomon minden szereplő sorsa.

A novella – elsősorban terjedelmi okok miatt – a legalkalmasabb arra, hogy a látás nyelvének alapvető fogalmaiba beépítsük az eseményeket: keret, felvétel, sík szempontjából értelmezzük őket.

A beállítás fogalmának kapcsán ismerték meg azt a hét fő síkot, amelyek a legszeleesebb áttekinthetőségtől a legkisebb részletig nyomon követhetik a tárgyak, személyek mozgását: óriástotál, nagytotál, totál, kistotál, bőszekond, szűkszekond, premier plán vagy superplán. Ezekhez az ismeretekhez társították a különböző képkompozíciókat, amelyeknek megvalósítását elsősorban az intuíció segítheti elő, de a művészi ábrázoláshoz ez nem elegendő: technikai tudásra is szükség van. Ez a technikai tudás a verbális kommunikációban a nyelv és annak kombinálási, variálási lehetőségei, a mozgékony jelentés, a szóképek, a stílusalakzatok.

Először festményeken, majd fényképeken követtük nyomon a film, a videózás szempontjából nélkülözhetetlen *képkompozíciókat*. A *nézőpont* és a *látási szög* fogalmának megismeréséhez, gyakorlásához elengedhetlenné vált a kamera használata. Gyakorlat közben figyelhették meg, hogy a kamera objektívjének természetes látószöge megegyezik az emberi szem látásával. A széles látószög növeli a kép plasztikusságát, de torzítni is lehet vele, ha túl közel kerülünk a tárgyhoz. Ezzel a látószöggel a tárgyak közti távolság is változtatható anélkül, hogy a tárgyat elmozdítanánk.

A *nézőpont* legmegszokottabb, legtermészetesebb formája az emberi szem szintje: ezzel reális, valós kép keletkezik, de ez a legkevésbé érdekes. A mélyebb vagy magasabb beállítás sajátos hangulatot kölcsönöz a képnek. Klasszikus irodalmi példája a *nézőpontváltásnak* *Swift* Gulliver utazásai című alkotása, és jó tanulmánynak bizonyult ilyen szempontból *Szabó Magda* Tündér Lala és Sziget-kék című két regénye is. *József Attila* költészete nagyon kevés iskolás korú fiatalhoz áll közel, leginkább azért, mert nem látják képeit, nem értik ezeket a képeket. Érdekes volt a *Nem emel fel* című versről frott elemzésük, amely igazolta, hogy a *nézőpontok* ismeretében válik élménnyé *József Attila* Isten-képe. A *Tiszta szívvel* című versében a lázadó indulat a tehetetlen gyermekember *nézőpontjának* köszönhetően mélyül el; a hiányversek mélységeit így sikerült megközelíteni az *Anyám, Mama, Ad sidera, Kései* sirató című verseinek ilyen vizsgálatával. A *váltó* *nézőpontjának* megfigyelése segített abban, hogy azonosulni tudjanak a kersalannal, amely hol madártávlatból, önmagát leszorítva a földre, hol békaperspektívából szemléli a valóságot. Így vált érthetővé, átélhetővé az a lelkiállapot, amely a kicsinységet, gyermetegséget, magányosságot, elesettséget, boldogtalanságot fejezi ki. Ugyanez a *nézőpont* érvényesül, illetve ezeknek a *nézőpontoknak* a váltakozása kelt feszültséget gondolati verseiben, amelyeknek kezdőképei természetes *nézőpontból* indítják el a gondolatok rajzását, a továbbiakban azonban az alsó és a felső *nézőpont* dominál. *Látási szögei* is könnyebben értelmezhetővé tették verseit: a természetes látószöveget felváltó széles látószög a végtelenig tágitja a versteret, a közelkép pedig parányivá zsugorítja világát. A *térbeli előrehaladás* rendjében állandóan változó aspektusokat tud érzékeltetni az összetett mozgásokkal. A változás tehát a mozgás eredménye verseiben. Az *Eszmélet* című vers elemzésekor jól érzékelték, hogy a képi rend egy olyan optikai mozgási struktúra, amely meghatározza a képi összefüggések irányát és elrendezését. A belső és a külső tér ennek a mozgásnak köszönhetően kapcsolódik össze, válik dinamikus folyamattá. A vers tagolása a helyzetek sokféleségének köszönhetően a dinamikus egység és a statikus diszkontinuitás ellentmondását is magában hordja. A szem azonban csak a kétdimenziós látásra alkalmas, a költő pedig a

lélek szemével is lát, új tapasztalási minőséget teremt. A versszöveg azonban nemcsak képiségevel hat, hanem hangzásával is, egyszerre rajz és zene, összefüggő hangvonal, tehát dinamikus egység.

A magányt sugalmazó színek skálája is különös a versszövegben. A kezdő szakasz édeni világot megjelenítő hajnal színeitől, puha mozgásaitól jut el a második szakaszt bevezető színek ellentétézéséig. A könnyed pasztell felváltja a dinamikus színek harmóniáját, majd az acélkeménységű külső világ hidegségéhez jut el. Ezt a hideg homályt azonosítja a beláthatatlanság színeivel, a gomolygó szürkeséggel, amelyhez árnyékok társulnak, s a 8. szakaszban sem oldódik az egyetemes kiszolgáltatottság, mert felülről jön a csillagragyogás, messziről, és azonosul a sötétséget uraló rácsokkal. A 9. szakasztól irreális színek váltják fel a valóságat, ezért válik groteszkké a boldogság, s az utolsó szakasz „szösz-sötét” szókapcsolata a szürkébe lényegtelenülő világhoz az értékörző konokság magatartását társítja. Ehhez a dinamikus mozgáshoz, színgörbéhez kapcsolódik a kulcszavak sorozata. Az éjszaka a félelemmel, a szorongással, a bizonytalansággal, az egzisztencia fenyegetettségével, a halált előrejelző vonattal, a csend, a vihar, az idő a nyugtalanságot fokozza, s ebben az eszmélkedési folyamatban a nyugalmat, a békeséget hordozó csillagok képe – a békaperspektíva szabálya szerint – torznak, elérhetetlennek, értelmetlennek látszik.

A fény és a Színhatások című fejezetekben a természetes fény hatása mellett a mesterséges fények hatásait is vizsgáltuk. A térbeli viszonyok érzékelése a fényviszonyok széttagolásának, visszaverődésének módja. Az irodalom számtalan példát szolgáltat arra, hogy a fény jelentésanilag gazdagságot, egészséget, teljességet, alapvető emberi szükségletet jelent, az élet fő forrása, s ehhez kapcsolódik a szín tapasztalása. A fényjelenségek – az elnyelés, a szórás, a törés – során csak akkor keletkezik szín, ha a szem és az agy regisztrálja ezeket a jelenségeket. A színélmény forrásainak vizsgálata során feltárult az a három alapvető sajátosság, amely a környezet által modulált sugárzási energia, a színérzetek dinamikus kölcsönhatása, valamint az emlékezet által szállított adatokra vonatkoztatva tárta fel a vizuális nyelv sajátosságait. A színárnyalat, a tónus, a telítettség, illetve a színérzetek dinamikus kölcsönhatása a kontraszt és a térérték fogalmainak jelentőségét emelte ki. Az emlékezet által befolyásolt színészlelési gyakorlatok azon alapultak, hogy különböző színekhez dolgok nevét kellett társítani. Például: piros–virág, kék–ég, zöld–fű, fehér–bó. A megvilágítás ellenére is az emlékerakódásoknak köszönhetően a tárgyak színe viszonylag változatlan marad. A fényképezőgép, illetve a videokamera segítségével azonban megfigyelhettük, hogy a változó atmoszferikus fényben a fehér felület vörösre, sárgára vagy kékesre színeződik.

A más érzéki minőséget hordozó színek a képzettársítások és az emlékezet kölcsönhatásában tették lehetővé a színesztézia fogalmának elmélyítését.

Színekhez társuló érzéki minőségeket kapcsolunk össze tárgyakkal, s így a szín a hideg, a meleg, a világos, a vidám, a szomorú, a nyomasztó, az irritáló, a bosszantó, a derűs, az éles, a vad, a szelíd, az izgató, a higgadt, a csillapító, a tiszta, a piszkos, a gazdag fogalmának minőségi hordozójává vált. A fényképezőgéppel, videokamerával végzett gyakorlatok a környezetben való természetes tájékozódás lehetőségét biztosították; megfigyelésekkel, az észlelt jelenségek megbeszélésével nemcsak a természettel alakult ki egy más értelmű kapcsolat, hanem az is nyilvánvalóvá vált, hogy a szem alkalmazkodik a fényhez, a film azonban nem.

A fény, a szín üzenethordozó jellegével is foglalkoztunk. A meleg színek intímebb hangulatot teremtenek, a hideg és az akromatikus színek hűvös hangula-

tot, illetve távolságot. A szín és a perspektíva viszonylatában nemcsak a festészet terén szerzett ismereteik gyarapodtak; hanem a nyelvi kultúrájuk is színesedett.

Végül a vágástechnikai ismeretek az idő fogalmának a képbe való beiktatási lehetőségeit is megközelíthetővé tették.

Egyetlen év alatt mindössze 32 óra jutott volna keretként az évi program megvalósítására. Ez az időkeret azonban éppen a tanulók kérésére tágult: a heti egy órából heti két-három óra lett, rengeteg gyakorlattal összekapcsolva. Megtanulták a fényképezés mellett a videokamera kezelését is, s a 14 körtagból heten a filmezést is vállalták. Nehezen ment a forgatókönyv megírása, a technikai forgatókönyv elkészítése, de a legnagyobb nehézséget a vágáshoz szükséges felszerelés hiánya okozta. Minden nehézség ellenére elkészült hét film, amely azt igazolja, hogy nemcsak látni tanultak meg, hanem maguk is tudnak képet alkotni, képből kifejezni gondolataikat, érzelmeiket. A tanulmányi évet fotókiállítás és filmbemutató zárta, s ezt követte a szakemberekkel való megbeszélés. A tanév elején megszólalni is alig akaró diákok felszabadultan mondták el elképzeléseiket, védtek álláspontjukat, tettek fel kérdéseket a kimondottan fotós-filmes mesterségbeli fogásokkal kapcsolatban, szakismereteket illetően érdeklődtek szakirodalom iránt. De ennél is fontosabb, hogy könyvet szerető, olvasó emberekké váltak. A kísérlet nem bizonyult hiábavalónak: igazolta azt, hogy a teljes emberré válásban elengedhetetlen a művészetek és a szakmai tudás összekapcsolása. Közösen élhettük meg a nagy élményt: ami a saját élmények egészéből kikristályosodott, az vált az ember igazi építőanyagává. Nem az egyes élmények szerzése volt a fontos, hanem ezeknek az integrálódása.

Napjaink oktatási rendszere még egy régi világkép lehetőségeihez igazodva próbál teljes embereket nevelni, s alig sikerül tudatosítani azt, hogy a lehetetlenségre vállalkozunk a hagyományos módszerekkel. A tanulók nagy többsége nem a megismerés örömeért tanul, hanem olyasmiket sajátít el, amik esetleg nem is érdeklik, de a tanultság által megszerezhető társadalmi pozíció szempontjából nélkülözhetetlenek. A humánus áldozatul esik a szaktudásnak, a pénz, a hatalom befolyásolja az életet, meghatározza az érzelmeiket.

Látni meg kell tanulni. Ma már az információk 90-95 százaléka képi úton jut el az emberekhez. A látás nyelvének megtanulásával a művészet indirekt nevelőszerepkévé válik, az érzéseket élesíti, az intuíció számára biztosít szabad teret, bizonyos értékekre irányítja a figyelmet. Melyek ezek az értékek? Mi az érték? Egyszerűen fogalmazva: érték az, ami egy dolgot hasznossá tesz. Ilyen érték lehet a jobb emberi életre irányuló útmutatás, mely a természethez és embertársaikhoz való viszonyt felfedi, lehetséges rendet teremt a világban. A század végén sem körvonalazódott előttünk, hogy melyek korunk értékei. Az átmenet, a káosz időszakát éljük ma is, tegnapi értékeknek kell átminősülniök ahhoz, hogy az ember megtalálja helyét a megváltozott világban. Ebben segíthet a látás nyelvének tanítása.